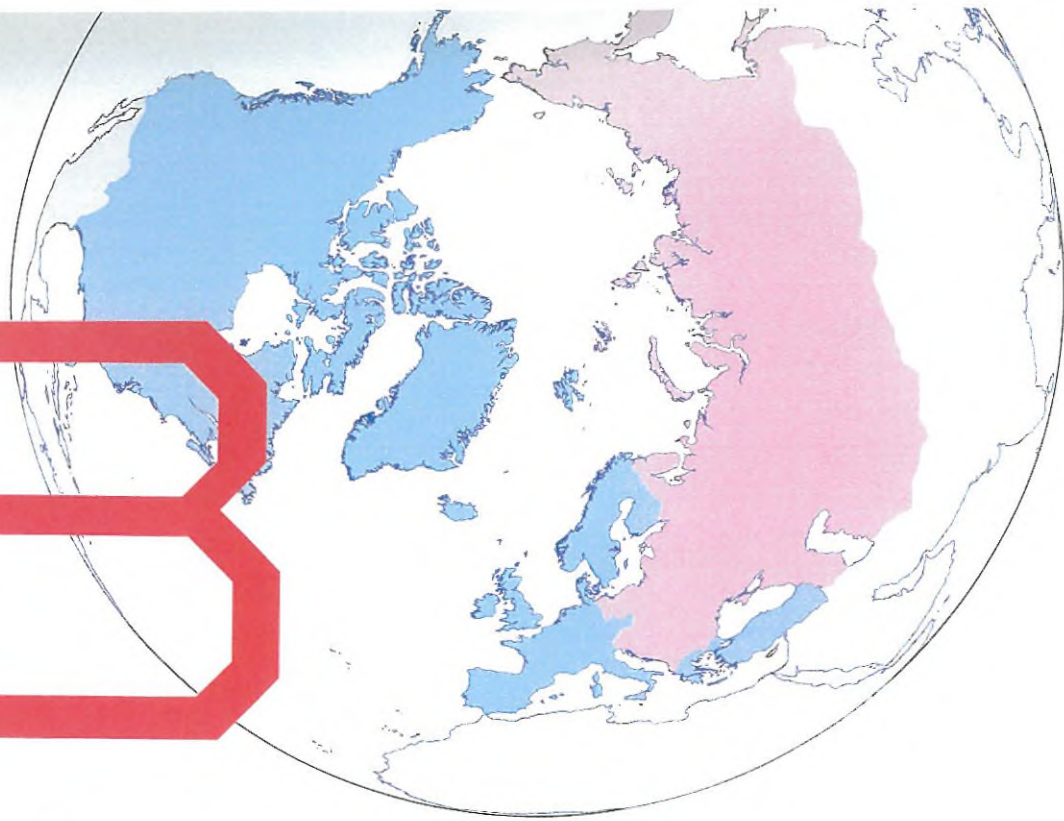
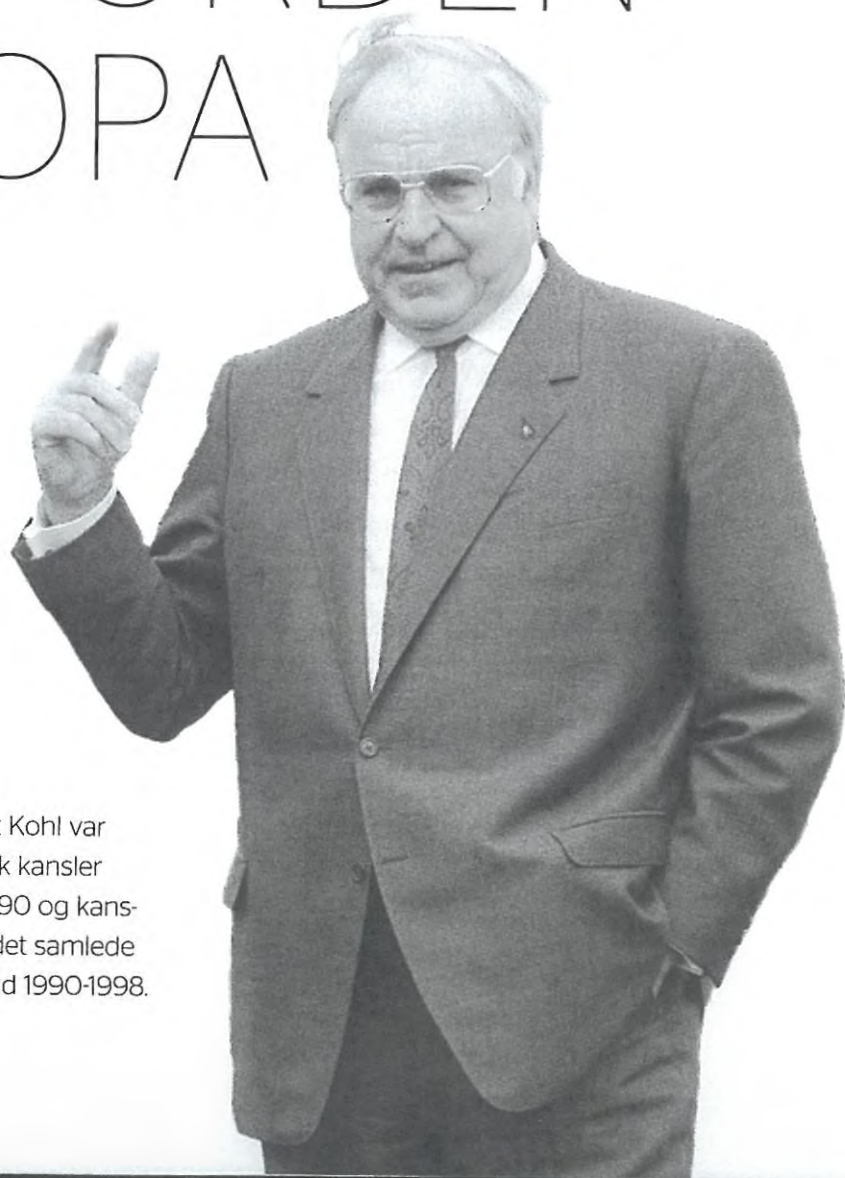

A large, bold red number '8' is positioned on the left side of the page, partially overlapping a map of Europe. The map shows Western Europe in blue and Eastern Europe in pink, with the number '8' superimposed over the Western European landmass.

EN NY ORDEN I EUROPA

Helmut Kohl var
vesttysk kansler
1982-1990 og kans-
ler for det samlede
Tyskland 1990-1998.

København, 2002. På et topmøde vedtog EU-landene, at otte tidligere kommunistiske lande i Østeuropa skulle optages i EU. Udvidelsen af EU ville træde i kraft i 2004 og viste, at vesteuropæerne ønskede at støtte deres østeuropæiske naboers økonomiske og politiske udvikling. Udviklingen havde været i gang siden 1991, hvor Den kolde krig sluttede. Vesten, det frie demokrati og markedsøkonomien havde vundet, og kommunismen og Østblokken havde tabt.

Tysklands genforening

Tyskland var centrum for Den kolde krig i Europa. USA og Sovjetunionen havde siden 2. verdenskrigs afslutning ikke været enige om, hvordan landets fremtid skulle se ud, og havde valgt at støtte hver sin del.

Striden havde medført en opdeling af Tyskland og endda en opdeling af Berlin med en fysisk mur. Muren blev selve symbolet på den næsten uløselige konflikt mellem de to systemer. I 1990 blev de to tysklunde genforenet i ét land, ved at Østtyskland blev opløst og blev en del af Vesttyskland. Sovjetunionen accepterede genforeningen, og dermed blev Tysklands samling som et demokratisk og markedsøkonomisk land det stærkeste symbol på Vestblokkens sejr i den ideologiske kamp mod kommunismen. Sovjetunionens accept var et stærkt tegn på, at Den kolde krig var slut, og at Vestblokken havde vundet.

1. Hvorfor var Sovjetunionens accept af tyske genforening et tegn på, at Den kolde krig var slut?
2. Hvad ønskede de tidligere kommunistiske lande efter Den kolde krigs afslutning?
3. Hvad var Østudvidelsen?
4. Hvordan ændrede NATO sig efter Den kolde krigs afslutning, og hvordan reagerede Rusland på det?
5. Hvordan var udviklingen i Rusland i 1990'erne?
6. Hvad var *the window of opportunity*?
7. Hvordan var forholdet mellem Vest og Rusland under Putin?

MENS DU LÆSER

Øst- og Vesteuropa

De tidligere kommunistiske østeuropæiske lande var efter Den kolde krigs afslutning frie til at vælge deres politiske, sikkerhedspolitiske og økonomiske udvikling. På alle tre områder ønskede de fleste østeuropæere at orientere sig mod Vesten. Den politiske del handlede om demokrati og frihedsrettigheder. Den udvikling havde så småt været i gang før Den kolde krig sluttede, men accelererede efter kommunismens sammenbrud. Den økonomiske del var mere problematisk. Målet for de østeuropæiske lande var det økonomiske samarbejde i EU, men de tidligere østbloklandes økonomier var meget tilbagestående sammenlignet med de vesteuropæiske. Før de kunne blive medlemmer af EU, krævede det blandt andet store økonomiske reformer. Østeuropæerne lykkedes i det store og hele

Øst- og vesttyskere fejrer Murens fald i 1989.

NATO COUNTRIES

Et billede af NATO-medlemslandenes flag, 2022. Blandt dem er flagene for de tidligere kommunistiske lande Albanien, Bulgarien, Kroatien, Tjekkiet, Estland, Ungarn, Letland, Litauen, Polen, Rumænien, Slovakiet og Slovenien.

med at opfylde kravene, og derfor blev Østudvidelsen en realitet i 2004 med optagelsen af de otte ansøgerlande. Efterfølgende er yderligere tre andre tidligere kommunistiske lande kommet med. Blandt tilhængerne af Østudvidelsen blev genforeningen af de europæiske lande set som et symbol på, at Den kolde krig var afsluttet.

Den sikkerhedspolitiske orientering for de tidligere østbloklunde lå også mod vest og var for mange af landene vigtigere end den økonomiske og politiske udvikling. Selvom Warszawa-pagten var opløst, og Rusland ikke gav udtryk for at ville genoptage den militære dominans i Østeuropa, var der stadig stor mistro blandt deres tidligere allierede. Hvis de blev medlemmer af NATO, kunne det være en garanti mod russisk dominans. I begyndelsen var USA tilbageholdende over for det, fordi de ikke ønskede at forringe forholdet til Rusland. Men integrationen af de østeuropæiske lande blev vægtet tungere end forholdet til Rusland, og de første medlemslande blev optaget i 1999. Det var ikke kun tidligere lande fra Warszawa-pagten, der blev medlemmer, men også lande, der havde været en del af Sovjetunionen, nemlig Estland, Letland og Litauen.

Ruslands udvikling

Sovjetunionen brød sammen i 1991 og blev bagefter opdelt i 15 lande. Rusland var det største af dem og opfattede sig selv – og blev af omverdenen opfattet – som arvtageren til Sovjetunionen. Boris Jeltsin blev det nye Ruslands præsident, og hans vision var at gøre landet både demokratisk og kapitalistisk. Begge dele var meget svært. Da Rusland blev et selvstændigt land, var de fleste virksomheder statsejede, og ligesom resten af det planøkonomiske system var virksomhederne meget ineffektive. Jeltsin ønskede at skabe hurtige markedsøkonomiske reformer i Rusland ved at privatisere statsvirksomhederne, men i mange tilfælde betød det bare, at statsvirksomhederne blev overtaget af forhenværende sovjetiske topembedsmænd og politikere, der tømte dem for værdier. Den russiske økonomi udviklede sig i begyndelsen af 1990'erne katastrofalt. Produktionen faldt voldsomt meget, arbejdsløsheden steg, og staten var ikke i stand til at tage sig af de mange fattige russere. Selvom det gik fremad i sidste halvdel af 1990'erne, var den økonomiske situation stadig meget ustabil, og Jeltsin havde ikke kun økonomiske problemer at slås med. Politisk var Jeltsin demokratisk, og det var blandt andet hans fortjeneste, at Sovjetunionen var blevet opløst på en fredelig måde, fordi han var med til at forhindre det mislykkede kommunistiske kupforsøg i 1991. Jeltsin var derfor i begyndelsen populær, ikke kun i sin egen befolkning, men også blandt vestlige ledere. I Rusland havde Jeltsin stadig politiske modstandere, og det gjorde det svært for ham at gennemføre de politiske og økonomiske reformer, han ønskede. Igennem hele sin præsidentperiode mødte han stor politisk modstand, men han forblev russisk præsident, indtil han trak sig tilbage i 1999 og overlod magten til Vladimir Putin. Jeltsins regeringsperiode var karakteriseret ved et forsøg på at forandre den russiske økonomi og det politiske system. Nogle ting lykkedes, men generelt var det en økonomisk og politisk ustabil periode. Ud over de interne problemer havde Rusland også store udenrigspolitiske problemer, og det er vigtigt at forstå dem for at forstå den senere udvikling i Rusland under Putin. De tidligere kommunistiske allierede i Østeuropa trak sig væk fra Rusland og valgte at samarbejde med Vesteuropa og USA. Endnu værre for Rusland var det, at tidligere sovjetiske områder – Estland, Let-

land og Litauen – også fravalgte Rusland og i stedet valgte samarbejdet med Vesteuropa og USA. Dele af den russiske befolkning blev i løbet 1990'erne meget utilfredse med den udenrigspolitiske, indenrigspolitiske og økonomiske udvikling i landet. Det samme var Putin, og han så det som sin opgave at genskabe et indflydelsesrigt og stærkt Rusland.

A window of opportunity

1990'ernes periode er blevet kaldt *a window of opportunity* – mulighedens vindue. I samtiden var der tro på, at der kunne skabes et frit og demokratisk Østeuropa og et fredeligt forhold mellem Vesten og de tidligere kommunistiske lande – inklusive Rusland. I mange tilfældige lykkedes det. Tidligere østbloklande fik et tæt samarbejde med Vesten i EU og NATO, Tyskland blev genforenet, og frygten for atomkrig forsvandt. Der havde

Den russiske præsident Jeltsin og den amerikanske præsident Clinton i 1999.

også været muligheder for at skabe et fredeligt forhold til et demokratisk Rusland, men det åbne vindue blev desværre ikke udnyttet, før det lukkede igen. Putin opfatter mulighedens vindue som et vestligt forsøg på at svække stormagten Rusland. Det ønskede han at ændre. Forholdet til Vesten var efter Putins magtovertagelse i 1999 ikke fjendtligt til at begynde med. Der var i løbet af 2000'erne og 2010'erne et ret omfattende økonomisk samarbejde, og Vesten accepterede, at demokratiet havde vanskelige forhold i Rusland. Vesten accepterede også delvist, at Rusland forsøgte at kontrollere udviklingen i de selvstændige lande, der tidligere havde været en del af Sovjetunionen. Rusland blandede sig militært i Georgiens indre anliggender i 2008, og blandede sig også i den politiske udvikling i Ukraine mellem 2004 og 2014, der ligesom Georgien søgte tættere bånd med EU og NATO. I 2014 strammede Rusland yderligere grebet om udviklingen i Ukraine.